ղաքից, Նիժնի Նօվգորօդից, մի պատուելի հայ տիկին ուղարկեց մեզ 100 րուբլի, որպէս նուէր «Կայծերի» հրատարակութեան համար։ Գրականութեան վիճակը պէտք է բաղդաւոր համարել, երբ կինը սկսում է համակրել։

Րաֆֆի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Դեկտեմբերի 2-ին հրատարակվեցաւ Մոսկվայում «Русскій Курьеръ» լրագրի 211 համարը։ Ինչպէս յայտնի է այդ լրագիրը ներքին գործերի մինիստրի հրամանով դադարեցրած էր մի քանի ամսով։

—

Բաշնորաշէն գիւղից, պ. Հայկ Տէր-Ամբակումեանցից ստացանք 4 րուբլ բաժանորդագին «Ժուրնալ դ'Օրիանի» համար։ Առաջվայ փողերի հետ կանի 908 րուբլ 15 կոպէկ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Փարիզի „առևտրական ժողովը“, որ իր ձեռքի տակ ունէր երկու ուսումնարաններ 1,600 աշակերտներով, նորերում բացարեց „բարձրագոյն առևտրական ուսումնարան“, որի համար Մալերբ բուլվարի վրա ահագին և ընդարձակ շինութիւն է կառուցված։ Ուսումնարանի հանդիսաւոր բացման ժամանակ ներկայ էին մի քանի մինիստրներ և բազմաթիւ պատգամաւորներ։ Սպասում էին Գամբետտային, բայց նա ուղարկեց ասել, որ ինքը չէ կարող ներկայ գտնվել։ Առևտրական ժողովի նախագահը մի ճառ արտասանեց, որով մեկնեց ուսումնարանի նպատակները և կոչումը և ասաց, թէ առևտուրն էլ արդիւնաբերութեան չափ գիտութիւն և գործունէութիւն է պահանջում։ Նա լոյս յայտնեց, որ կառավարութիւնը բոլոր միջոցներ գործ կը դնէ առևտրական դաշնագիրներ կապելու համար, որովհետև ինչպէս քաղաքականութեան համար, նոյնպէս և առևտրի համար ազատութիւնը ամենալաւ միջոց է։ Առևտրական մինիստր Րուվիէ մի ճառ արտասանեց, որով ցոյց տուեց երկրի տնտեսական առողջութիւնները, նախագծված երկաթուղիները, ջրանցքները և նաւահանգիստները։ Նա յայտնեց, որ նոր ընդհանուր տարիֆը հնից աւելի ազատամիտ է։ Ժամանակ է վերանորոգել առևտրական դաշնագիրները։ Մի քանի պետութիւնների հետ դաշնագիրները վերանորոգված են, միւսների հետ բանակցութիւններ են կատարվում։ Կառավարութիւնը կաշխատի պաշտպանել և զարգացնել առևտրական դաշնակցութիւնների ձևը, որ անհրաժեշտ է առևտրական նշանաւոր գործերի համար։ Ազատութիւնը կենդանութիւն է տալիս առևտրական գործունէութեանը։ Տնտեսական զարգացման առաջին պայմանները ազատութիւնը և խաղաղութիւնն են կազմում։ Թէ առաջինը և թէ երկրորդը ապահոված են ժողովրդի կամքով և այժմեան կառավարութեան քաղաքականութեամբ։ Բայց մասնաւոր գործերը պէտք է նպաստեն հասարակական ջանքերին։ Առևտրական ժողովը հասկացաւ այդ և տուեց մի հիմնարկութիւն, որ առևտրական մեծ գործերի համար ընդունակ մարդիկ կը պատրաստէ։ Այդ ուսումնարանը պէտք է ոչնչացնէ նախապաշարմունքները առևտրի դէմ, իբրև գործունէութեան երկրորդական կարգի դէմ։ Րուվիէ օրինակ բերեց վաճառականներին, որ առևտրական յարաբերութիւններ ունի ամբողջ աշխարհի հետ և գիտէ, թէ ինչպիսի արդիւնաբերութիւնը և ինչպիսի հում նիւթ պէտք է բերել տայ։ Մինիստրը ինչպէս գիտնականին, զինուորին կամ արհեստագէտին, վաճառականին էլ երկրի ոյժերից մէկն է համարում։ Վաճառականը պէտք է լինի համարձակ, ազնիւ և զգոյշ։ Բացված ուսումնարանի աշակերտներից Ֆրանսիան սպասում է, որ նրանք ոչ թէ միայն վաճառականներ, այլ և ազգասէրներ կը լինեն։ Սենատի նախագահ Լէօն Սէ նոյնպէս մի քանի խօսք ասաց։ Իր ընտանեկան աւանդութիւնների համեմատ նա յարգում է առևտուրը և ուսումնարանի ապագայ աշակերտներին հրաւիրում է ուսումնասիրել առևտուրը և դրամական գործերը ոչ թէ միայն անձնական, այլ և Ֆրանսիայի հարստութեան համար, որ իր արդիւնաբերութեան շնորհիւ վերջին տասը տարիների ընթացքում յաղթեց այնպիսի դժուարութիւնների, որոնք անելք էին համարվում։

Ներկայումս Գամբետտա զբաղված է ֆրանսիական նաւատորմի մանրամասն ուսումնասիրութեամբ։ Նա այդ նաւատորմը անբաւարար է համարում Ֆրանսիայի ժամանակակից պէտքերի համար և մտադիր է պատգամաւորների ժողովին առաջարկել, որ տաս հատ զրահակիր նոր նաւեր կառուցանվեն։ Սպասում էին, որ սենատին կառաջարկվի մասնաժողովի զեկուցումը Տունիսի կրեդիտի մասին, բայց զեկուցանող Լանգլուա յայտնեց, որ զեկուցումը դեռ պատրաստ չէ։ Ֆինանսների մինիստրը մեկնեց, որ կառավարութեան և մասնաժողովի մէջ անհամաձայնութիւն կայ այն հարցի առիթով, թէ արդեօք իրաւունք ունի պատերազմական մինիստրը արտաքոյ կարգի կրեդիտից աւելի ծախս անել։ Մինիստրը յոյս ունի, որ այդ հարցի վերաբերութեամբ համաձայնութիւն կը կայանայ կառավարութեան և մասնաժողովի մէջ։ „France“ լրագիրը հաղորդում է, որ կը նշանակվեն ֆրանսիական հետևեալ նոր դեսպաններ, Շալմել-Լակուր՝ Բեռլին, Տիսսօ՝ Լոնդոն և Շօդօրդի՝ Կ. Պոլիս։

Պառլամենտական մասնաժողովը, որ նշանակված է գահական բրիլիանտները ծախելու համար, բացի պատմական հազուագիւտ իրեղէններից, իր նախագահ ընտրեց Բասպայլին և մանրամասնօրէն քննեց ոչնչացրած գահի թանգագին իրեղէնները։ Գեղարուեստների մինիստր Անտօնէն Պրու ցանկանում է պահպանել այն բոլոր իրեղէնները, որոնք պատմական կամ գեղարուեստական նշանակութիւն ունեն։ Րասպայլ կամենում է միայն մի քանի առարկաներ պահել, յուսալով թանգագին իրեղէնների վաճառումից ստանալ 3,00,0000 ֆրանկ։ Այդ գումարից ստացված եկամուտները պէտք է գործ դնվեն ծեր և հիւանդ բանւորների ապահովութեան համար։ Մասնաժողովը իբրև էկսպերտ հրաւիրեց Բապստին, որ խորհուրդ է տալիս պահպանել հետևեալ առարկաները. տասը շքանշանների հաւաքածուն, որի գինը 200,000 ֆրանկ է, ժամացոյցը, որ Ալժիրի բէյ ընծայել է Լուդովիկոս XIV, գինը 3000 ֆրանկ, մի սուր, որի գինը 250,000 ֆրանկ է։ Բապստ խորհուրդ չէ տալիս ծախել երևելի բրիլիանտ „Րեգենտ“, որի գինը 12 միլիոն է։ Աճուրդով ծախելու ժամանակ նա կարող է 800,000 ֆրանկով ծախվել և մի աֆերիստի ձեռք կարող է ընկնել, որ այդ բրիլիանտը իր հետ առած կը շրջի ամբողջ աշխարհը նրան ցոյց տալու նպատակով։

ՀՐԴԵՀ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

—

Վիէննայի թատրոնի մէջ պատահած հրդեհի մասին հաղորդում են հետևեալ մանրամասները։ Հրդեհը սկսվեցաւ եօթ

սննակում, դուռը բաց կանէր, և Ներքինու գլուխը ու մարմինը ոտնակոխ անելով, կանցնէր և կը մտնէր աղախնի սենեակը։ Նա վանդակի մէջ բռնված անընտել թռչունի նման անդադար թռչում էր այս կողմ և այն կողմ։ Հարիւր անգամ նայեց իր անկողնի մէջ, հարիւր անգամ շօշափեց նրան, բայց դարձեալ չէր հաւատում իր աչքերին, թէ իր զաւակը այնտեղ չէր։ Որդեկորոյս մայրը բոլորովին շփոթված էր։ Կասկածը նրա մէջ կատաղութեան հասաւ, երբ թնդանօթները սկսեցին այժմ աւելի և աւելի յաճախ որոտալ։ Նա ուշաթափ եղաւ, ընկաւ այն գոհարների վրա, որ մի քանի րոպէ առաջ սփռված էին գորգերի վրա և զարդարում էին նրանց գեղեցկութիւնը։

Աղախնի սենեակում ճրագը դեռ վառվում էր։ Ինքը, աղախինը, որին կոչում էին Փարիչան, նստած էր իր տիկնոջ երեխայի փոքրիկ անկողնի մօտ։ Երեխան քնած էր։ Նրա ծանր շնչառութիւնը ցոյց էր տալիս, որ բոլորովին առողջ չէ. և իրաւ, մի քանի օր էր, որ կոկորդի ուռոյցք էր ստացել։

Նա գլուխը վեր բարձրացրեց, և կիսաբաց աչքերով նայելով աղախնի վրա, ասաց.

—Ջուր եմ ուզում։

—Կը տամ, զաւակս, կը տամ, ասաց աղախինը և վեր կացաւ կատարելու նրա պահանջը։

Երեխան ջուրը խմելուց յետոյ, գլուխը կրկին դրեց բարձի վրա և իսկոյն քուն եղաւ։ Աղախինը դարձեալ նստեց իր առաջվայ տեղում, հիւանդի անկողնի մօտ։ Արդեօք ցաւակցութիւնը, թէ պարտաճանաչութիւնն էր ստիպում այդ մանկահասակ կնոջը հսկել իր հիւանդի մահճի մօտ,—յայտնի չէ, միայն երևում էր, որ նա վճռել էր այս գիշեր ամենևին չը քնել։ Գուցէ նա նոյնքան վախենում էր, որպէս միւսները և երկիւղը խլել էր նրա աչքերից քունը. գուցէ պաշարված ամրոցը նրան նոյնքան սարսափեցնում էր, որպէս միւսներին։

Կրկին լսելի եղաւ թնդանօթի որոտումը։

Բայց այդ կործանիչ որոտումը, որ ուրիշների վրա սոսկում էր բերում, կարծես, նրան մի առանձին զուարճութիւն էր պատճառում։ Նրա տխրամած դէմքը աւելի և աւելի պայծառանում էր և խոշոր աչքերում վառվում էր ուրախութեան կրակը։ Թշնամու թնդանօթի ձայնը արձագանք էր գտնում նրա սրտում, խորին բերկրութեան արձագանք։

Նա վեր կացաւ, ճրագը վեր առեց, ուշիկ քայլերով դուրս եկաւ։ Մի քանի վայրկեան կանգնեց նախասենեակում, նայում էր պառկած Ներքինու վրա։ Ներքինու խամփալու ձայնը արդէն ցոյց էր տալիս, որ նրա քունը խիստ ծանր էր։ Նա զգուշութեամբ մօտեցաւ տիկնոջ սենեակի դռանը։ Թէև Ներքինու գլուխը և բարձը դրած էին նրա հանդէպ, բայց նրանք այնքան տեղ չէին բռնում, որ արգելէին աղախնի մտնելը։ Նա մի կողմում կանգնելով, թեքվեցաւ և ականջը ուշադրութեամբ տարաւ դէպի դռան փոքրիկ ճեղքը։ Ներսից ոչ մի շշունջ լսելի չէր լինում։ Նա մտածեց, որ տիկինը, երևի, քնած է, թէև նա դեռ ուշագնացութեան մէջ էր գտնվում։

Նա կրկին ուշիկ քայլերով վերադարձաւ իր սենեակը, ճրագը դրեց իր տեղում և նստեց հիւանդի անկողնի մօտ։ Մի քանի րոպէ զբօսնվում էր մի տեսակ անվճռականութեան մէջ, որ խիստ հեշտ կարելի էր նկատել նրա բազմահոգ դէմքից։ Յետոյ կամաց-կամաց ձեռքը տարաւ դէպի հիւանդի վերմակը և զգուշութեամբ կիսով չափ բարձրացրեց։ Նա այժմ մի առանձին երկիւղածութեամբ նայում էր գեղեցիկ երեխայի երեսին, նայում էր դողալով և չէր վստահանում կատարել այն, ինչ որ մտածում էր։

—Քնէ՛լ... քնէ՛լ... լսելի եղաւ կանանոցի բարձր աշտարակի գլխից։

Դա Ներքինապետի հրամայական ձայնն էր, որ իր դիտանոցից նայում էր ամբողջ հարէմի վրա։ Այդ աշտարակը մի այնպիսի տեղում էր կանգնած, որ նրա բարձրութիւնից կարելի էր տեսնել կանանց բոլոր օթեակների լուսամուտները։ Այդ սարսափելի ձայնը լսելի էր լինում ամեն գիշեր երեք անգամ։ Առաջին անգամին պէտք է բոլոր կիները իրանց ընթրիքը կերած, վերջացրած լինէին. երկրորդ անգամին պէտք է ճրագները մարէին և քուն լինէին. իսկ երրորդ անգամին դռները փակվում էին և յարաբերութիւնները բոլորովին արգելվում էին։

Ներքինապետի այժմեան զգուշացուցիչ ձայնը երկրորդ անգամին էր պատկանում, որով մի քանի րոպէից յետոյ ամբողջ հարէմի մէջ պէտք է տիրէր խաւարը։ Այդ ձայնը, կարծես, շտապեցրեց աղախնին կատարել իր դիտաւորութիւնը, որի համար նրա քաջութիւնը պակասում էր։ Նա ձեռքը դողդողալով տարաւ դէպի հիւանդի պարանոցը, բռնեց նրա կոկորդից և բթամատով ու ցուցամատով այնպէս պինդ սեղմեց ուռոյցքը, որ երեխան թփրտաց, դողդողաց, խեխեղաց և ապա սկսեց սաստիկ ճիչ բարձրացնել։

Այդ միջոցին աղախինը զարմանալի արագութեամբ վեր թռաւ, ոտքով զարկեց ճրագին, ցած գցեց, ճրագը հանգաւ, իսկ ինքը խաւարի միջից դուրս պրծաւ բարձր ձայնով գոչելով. «Խեղդվեցաւ, խեղդվեցաւ, օգնեցէք, խեղդվեցաւ»...

Նա վազեց դէպի տիկնոջ սենեակը, իր ոտքերի տակ կոխ տալով, տրորելով պառկած Ներքինուն, որը սարսափելով զարթնեց, և չը կարողանալով իսկոյն հասկանալ պատահածը, իր սոսկալի շփոթութեան մէջ կարծում էր, թէ ահա թշնամիները նրա թափվեցան ամրոցի մէջ, սկսել են բոլորին կոտորել,—«Օգնեցէք... օգնեցէք»... սկսեց աղաղակել և նա, դուրս վազելով դէպի կանանոցի բակը։

Ոչ սակաւ եղաւ և աղախնի զարհուրանքը, երբ նա մտաւ տիկնոջ սենեակը։ Տեսնելով նրան գունաթափ, դիակի նման ընկած յատակի վրա,—տեսնելով այնտեղ սփռված գոհարները, սենեակի անկարգութիւնը, փշրված սրվակը,—նա կարծեց, թէ հէնց նոյն րոպէում այնտեղից փախաւ աւազակը, որը իր տիկնոջը սպանելով, կողոպտել էր նրա սենեակը։

Բայց նա այնքան սրտի և մտքի ամրութիւն ունէր, որ բոլորովին չը շուարեցաւ։ Մանաւանդ, երբ նայեց լուսամուտներին, գտաւ նրանց ամբողջութեամբ իրանց տեղում փակված։ Իսկոյն մտաբերեց, թէ ինքն էր, որ Ներքինուն կոխ տալով, անցաւ նրա վրայից և բաց արաւ դուռը։ Ուրեմն ոչ մի տեղից աւազակ մտնել չէր կարող։ Նա զգաց իր սխալը և շտապեց իր ձեռնարկութեանը մի այլ կերպարանք տալ։

Առանց մի վայրկեան կորցնելու, տիկնոջը նոյն դրութեան մէջ թողնելով, նա դուրս վազեց կանանոցի բակը, որ թոյլ չը տայ յիմար Ներքինուն շատ աղմուկ բարձրացնել։

—Աստղ, Աստղ, ձայն տուեց նրան մօտենալով,—ինչ ես խելքդ կորցրել, այստեղ մեր տիկինը մեռնում է, այնտեղ նրա երեխան խեղդվում է, իսկ դու բակում կանգնած, աղաղակներ ես բարձրացնում։ Գնանք, գնանք շուտով։

—Ի՞նչ է պատահել, հարցրեց շփոթված Աստղը, ամենևին չը հասկանալով իր լածը։

—Եկ, տես, թէ ինչ է պատահել, քաւթառ, մեռելի նման քնում ես, ու ոչինչ բանից տեղեկութիւն չունես։ Վերջին խօսքերից յետոյ աղախինը համարեա ուժով բռնեց նրա ձեռքից և քարշ տուեց դէպի տիկնոջ սենեակը։

Բայց Ներքինին, ցոյց տալու համար, թէ ինքն էլ մի բանից տեղեկութիւն ունի, մտաբերեց աղախնի խօսքերից մէկը միայն՝ «խեղդվում է» և հարցրեց.

—Դու ասացիր խեղդվում է, ով է խեղդվում։

—Երեխան, յիմար, դու չես իմանում, քանի օր է, որ նա հիւանդ է, կոկորդը ուռչել է, հիմայ ցաւը սաստկացել է, խեղդվում է։

—Տիկնոջ հետ ինչ է պատահել։

—Ես ինչ գիտեմ, ինչ է պատահել, տիկինը իր սենեակում ընկած է։

Ներքինին այժմ բոլորովին բան հասկացաւ և աղախնի հետ շտապեց դէպի տիկնոջ սենեակը։

Բարեբախտաբար թէ աղախնի և թէ Ներքինու բարձրացրած աղաղակները արձակվեցան մի և նոյն րոպէում, երբ բերդից սկսեցին պատասխանել թշնամու թնդանօթներին։ Դրանց ձայնը խլացաւ հրանօթների ընդհանուր դղրդումների մէջ։ Կանանոցում ոչ ոք չիմացաւ պատահած աղմուկը, և ոչ Ներքինապետը, որը իր դիտանոցի